

Skötsel­anvisning

Här finner du utförlig information, instruktioner och skötsel­anvisningar till din nya bostad. För att garantin ska gälla är det viktigt att skötsel­anvisning för respektive produkt följs. Typ och kulör på exempelvis kakel och tapeter beror på vilka inredningsval du har gjort och anges därför inte här. För information om garantier och felanmälan, se under rubrik Felanmälan.

1. Värme och sanitet

- 1.1 Rumstemperatur i bostaden
- 1.2 Kök och badrum
- 1.3 Blandare, avstängning av vatten och varmvattenmätning

2. EI

- 2.1 Elektricitet och jordfelsbrytare
- 2.2 TV, telefon och dator
- 2.3 Komfortel­gol­värme i våtrum
- 2.4 Brandvarnare
- 2.5 Beröringsfria brickor/taggar och porttelefon
- 2.6 Laddningsuttag elbil

3. Sprinkler

- 3.1 Sprinkler

4. Ventilation

- 4.1 Ventilation

5. Vitvaror

- 5.1 Spiskåpa
- 5.2 Spishäll och ugn
- 5.3 Kylskåp och frys
- 5.4 Diskmaskin
- 5.5 Mikrovågsugn
- 5.6 Tvättmaskin och torktumlare

6. Golv, väggar och tak

- 6.1 Kakel och klinker
- 6.2 Parkettgolv
- 6.3 Tapeter och målade ytor
- 6.4 Att sätta upp saker på väggen/i taket

7. Inredning

- 7.1 Köksinredning
- 7.2 Dörrar och garderober
- 7.3 Fönster och fönsterbänkar
- 7.4 Lås, nycklar och posthantering

8. Yttre miljö

- 8.1 Fasaden
- 8.2 Balkong, uteplats och terrass

9. Leverantörsregister

10. Felanmälan

- 10.1 Garantier och rutiner för felanmälan i din bostad
- 10.2 Felanmälan år 1-2

1. Värme och sanitet

1.1 Rumstemperatur i bostaden

Uppvärmning

Huset är anslutet till fjärrvärmenätet. Både vatten till radiatorkretsen och tappvarmvatten värms i bostadsrättsföreningens undercentral. Härifrån leds uppvärmt vatten ut till respektive lägenhet och husets radiatorkrets.

Radiatorerna har även en termostatventil som känner av rummets temperatur. Det är viktigt att den inte täcks över för att känselkroppen ska kunna känna av rätt temperatur. När temperaturen i rummet nått upp till den förinställda temperaturen stänger termostaten tillförseln av varmt radiatorvatten. När detta inträffar blir radiatoren varm upptill och kall nedtill, för att sedan övergå till helt kall, vilket är fullt normalt.

Termostatventilens funktion avseende frysskyddsläget får inte sättas ur funktion. Vrids termostaten helt i bottenläge och vattenflödet stoppas kan radiatoren frysa sönder med påföljden att vattenläckage uppstår i bostaden.

Kalla radiatorer

Är radiatoren kall, trots att termostatventilen är öppen och rummet fortfarande känns kallt, kan det bero på luft i radiatorkretsen. Vid uppvärmning av kallt vatten frigörs syre. Ibland måste man därför tömma radiatorerna på överflödigt luft så att inte vattencirkulationen i radiatorkretsen hindras. Det kallas att man luftar radiatorerna.

Värmesystemets uppbyggnad med automatisk avgasningsutrustning, placerad i fjärrvärmeundercentralen, medför att luftning måste ske av Bostadsföreningens fastighetsskötare.

Du som boende ombedes att kontakta Bostadsföreningens fastighetsskötare för luftning av bostadens radiatorer vid eventuella luftningsproblem.

Vanliga frågor som rör rumstemperaturen

Vistelsezon

Vistelsezonen i rummet begränsas av två horisontella plan, ett på 0,1 meter höjd över golvet ett annat på 2,0 meter höjd över golvet, samt vertikala plan 0,6 meter från yttervägg eller annan yttre begränsning, dock vid fönster och dörr 1,0 meter.

Hur varmt ska det vara i min bostad?

Den dimensionerade rumstemperaturen vintertid är 21°C i vistelsezonen. Varje grads ökning av inomhustemperaturen ger en ökning av energianvändningen med cirka fem procent. Temperaturhöjningen medför en ökad driftkostnad.

När sätts värmen igång?

Värmesystemet anpassar framledningstemperaturen till radiatorerna efter rådande utomhustemperatur. Er fastighetsskötare anpassar inställningen av framledningstemperaturen efter de lokala förutsättningarna för varje byggnad. Beroende på förutsättningarna sätts värmen igång när utomhustemperaturen går ner till emellan 15°C och 18°C.

Det har varit kallt ute länge varför är då inte radiatoren särskilt varm?

Framledningstemperaturen till radiatorerna håller olika temperaturer beroende på vad det är för utomhustemperatur. Är det exempelvis 10°C ute så är framledningstemperaturen 30°C. Då upplevs radiatorns yta som ljummen men den är tillräckligt varm för att lägenhetens rumstemperatur i vistelsezonen skall hålla 21°C.

Det är kallt ute men min radiator är ändå sval, varför då?

Radiatortermostaten känner av när rummet når rätt inomhustemperatur och stänger då automatiskt av radiatoren. Radiatorn kan därför upplevas som kall när det är 21°C i rummet.

Hur gör jag för att mäta inomhustemperaturen i min bostad?

Du mäter rumstemperaturen i lägenheten i mitten av rummet på en meters höjd över golvet. Att mäta vid en yttervägg eller vid en fönsterbänk ger ett felaktigt mätresultat.

Vad gör jag om inomhustemperaturen är lägre än 21°C och radiatoren trots det är kall?

Är den uppmätta inomhustemperaturen lägre än 21°C så kontrollera först hur det är möblerat vid radiatorerna. Det är viktigt att radiatortermostaten och radiatoren inte skymms av möbler eller täcks över med gardiner eller elementskydd. Möbler och dylikt framför radiatoren hindrar värmen från att sprida sig i rummet, vilket gör att radiatortermostaten avläser en högre rumstemperatur än det är i rummet och radiatoren stängs av.

JMs rutin om fel uppstår i någon enskild radiator eller i värmesystemet

Din fastighetsskötare kommer och mäter inomhustemperaturen i lägenhetens vistelsezon. Skulle temperaturen vara lägre än 21°C kontrolleras det att tilluftsdonen vid fönstren är öppna och rätt monterade samt att inga möbler står framför radiatoren eller radiatortermostaten. Det kontrolleras även att det inte är luft i radiatoren eller att radiatortermostaten har hakat upp sig på grund av smuts. Skulle det fortfarande vara för låg rumstemperatur i lägenheten tittar man på eventuella åtgärder i de centrala delarna av värmesystemet för att komma tillrätta med problemet.

Exempel på radiatortermostat

Är radiatortermostaten fullt öppen ger det en temperatur på 21°C i rummet. Önskas en lägre temperatur går det att sänka efter eget tycke.

1.2 Kök och badrum

Toalettstol, handfat och badkar

Toalettstol och handfat måste rengöras regelbundet. Använd toalettborste och rengöringsmedel när du rengör toalettstolen. För handfat och badkar används en mjuk borste, t ex en diskborste. Tänk på att starkare rengöringsmedel ofta är skadliga för miljön och polerande medel förstör ytskiktet på porslinet. Tänk på att endast toalettpapper kan spolas ner i wc-stolen, eftersom det löser upp sig vid kontakt med vatten. Om du spolar ner exempelvis pappershanddukar kan det bli stopp i systemet. Porslinet i handfat och wc-stol tål inte alltför höga temperaturer. Att tömma vatten varmare än 60°C i en wc-stol kan orsaka sprickor i porslinet. Smörj även alla rörliga delar på duschväggarnas gångjärn en till två gånger per år.

Avlopp och vattenlås

Avloppsrören i kök och badrum har ett vattenlås för att förhindra dålig lukt från avloppet. Vattenlås och golvbrunn rengörs enligt anvisningar en gång i kvartalet, se jm.se/bostader/att-kopa-nytt/informationsfilmer/.

Var noga med att sätta tillbaka golvbrunnensinsatsen enligt anvisningarna för att undvika lukt. Om vattenlåsen torkar ut (t.ex. när du är bortrest) kan dålig lukt uppstå. Spola då rikligt med vatten i golvbrunn, wc, handfat och köksvask. Om lukten inte försvinner efter några timmar kan det vara något fel i systemet. Håll inte stekfett i köksavloppet eftersom avloppsrören då sätts igen. Stekfettet torkas upp med exempelvis hushållspapper och kastas i soporna.

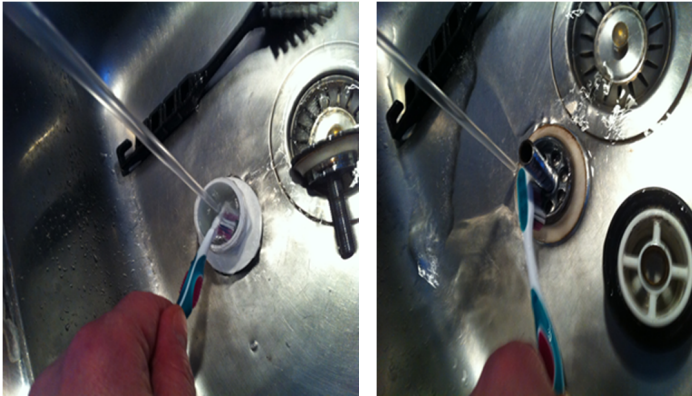
Handdukstork

För att ta bort smuts, kalkfläckar och avlagringar från din handdukstork, räcker det för det mesta att torka med ett mildt rengöringsmedel som du sedan torkar bort med fuktig trasa. Torrtorka med trasa eller frottéhandduk. Tänk på att kromade eller färgade ytor samt ytor av metall lätt skadas av syra, stålull och rengöringsmedel med ammoniak eller slipmedel.

**Exempelbilder;
Skötsel av bräddavlopp samt vattenlås i tvättställ.
Demontera vattenlås.**

Rengöring av silventil.

Rengör och återmontera.

Spruta på rikligt med en blandning av ättiksprit och citronsyra.

1.3 Blandare, avstängning av vatten och varmvattenmätning

I bostadens badrum och kök finns blandare där varm- och kallvatten blandas i en kran. Blandarna är energieffektiva för att undvika onödig vattenåtgång. I ett flerbostadshus kan det ibland bli långa ledningsdragningar, varför det kan dröja en stund innan vattnet uppnår önskad temperatur. Av säkerhetsskäl har varmvattnet en inställd maxtemperatur.

Rengöring

Förkromade ytor rengörs regelbundet och lättast med flytande rengöringsmedel eller tvållösning. Kalkfläckar kan avlägsnas med utspädd hushållsättika som torkas bort med en fuktig trasa. För att undvika repor på förkromade ytor, använd aldrig skurmedel, stålull eller rengöringsmedel med polerfunktion. Undvik även sura och alkoholhaltiga rengöringsmedel.

Skvallerrör

Från schakten/fördelarskåp finns ett "skvallerrör" som mynnar ut i badrum eller wc. Syftet med röret är att snabbt upptäcka eventuellt läckage i schaktens fördelarskåp och förhindra omfattande och dyra saneringsarbeten efter läckage. Om det kommer vatten ur skvallerröret måste vattnet i fastigheten omedelbart stängas av och felanmälan göras.

Avstängning av vatten

Om bostaden råkar ut för ett vattenläckage ska du omgående stänga av vattnet! Detsamma gäller när arbete utförs på blandare eller andra vattenanslutningar. Huvudavstängningsventiler för hela trapphuset finns på varm- och kallvattenrören i källaren. I din bostad finns det även flera avstängningsventiler för vatten, placerade i fördelarskåp placerade i badrum, hall eller klädkammare

Individuell varmvattenmätning

I varje lägenhet är en varmvattenmätare monterad i rörschaktet eller fördelarskåpet. Vattenförbrukningen kan läsas av direkt på dess räkneverk. Vattenmätarna är dessutom utrustade för trådlös avläsning till ett i fastigheten uppbyggt mätvärdesinsamlingssystem. Det avlästa mätvärdet blir underlag för utdebitering av varje lägenhets varmvattenförbrukning och kostnad. Mätningen startar från det att man har flyttat in i sin lägenhet.

2. EI

2.1 Elektricitet och jordfelsbrytare

Varje lägenhet har ett elcentralskåp, där all el kommer in i bostaden. Från skåpet leds sedan elen ut i din lägenhet. Huvudsäkring för din lägenhet sitter i ditt elcentralskåp. Varje lägenhets elcentralskåp har ytterligare en huvudsäkring i antingen elnisch i trapphus eller centralt elrum. Detta innebär att huvudsäkring i elnisch eller elrum i vissa fall kan lösa ut före den enskilda lägenhetens huvudsäkring. För att åter få ström måste båda huvudsäkringarna vara tillslagna.

I bostadens elcentralskåp finns även automatsäkringar, grupperade efter funktion och placering. Observera att automatsäkringarna ersätter den äldre typen av säkringar som skruvades fast. När automatsäkring är tillslagen pekar brytaren uppåt, om säkringen löser ut pekar brytaren neråt. Säkringen behöver inte bytas utan återställs genom att trycka upp brytaren igen. Exakt var varje säkring är kopplad framgår av ett schema som finns på insidan av luckan till elcentralskåpet. Om en automatsäkring löser ut ska du ta reda på orsaken innan säkringen slås på igen.

Elmätare är placerade i husets el-rum alternativt i respektive våningsplans el-nisch. Kontakta ansvarig i föreningen om du vill läsa av din mätarställning eller få tillträde till husets huvudsäkringar. Din elleverantör fjärravläser din elförbrukning.

Eluttag och belysning

EI och belysning i din bostad installeras av en behörig elektriker. Alla rum tänds och släcks med en strömbrytare som sitter på väggen vid eller i rummet. Eluttagen är placerade enligt ritningen som gäller för din bostad. De armaturer som installerats finns angivna i armaturförteckningen i detta avsnitt. Belysningsarmaturer till badrum och klädkammare ingår i din bostad. I övriga rum finns uttag där du själv får sätta upp belysning. Om du har spotlights under skåp, tänk på att inte sätta in en lampa med högre effekt än 10 W eftersom lampan då blir för varm. Det finns flera typer av spotlights, vilka har olika lampor som byts på olika sätt.

Strömbrytare och eluttag bör regelbundet kontrolleras så att dessa är hela. En spräckt strömställare eller ett spräckt eluttag kan betyda direkt livsfara. Alla eluttag är jordade, använd därför alltid godkända jordade elkontakter. Dubbelisolerade apparater, exempelvis elvisp och hårtork, kan även anslutas till jordade uttag. Apparaterna är då märkta med en dubbelkvadrat, ett så kallat FI-märke.

De flesta eluttag har enfasanslutning. Till vissa apparater med hög effekt, exempelvis spis, kan tre faser utnyttjas.

Elarbeten och säkerhet i hemmet

Elarbeten ska alltid utföras av en auktoriserad elektriker, både ur säkerhets- och försäkringssynpunkt. Tips om elsäkerhet i hemmet finns att hämta hos Elsäkerhetsverket (www.elsakerhetsverket.se). Belysning och övrig elektrisk utrustning som du installerat ansvarar du själv för.

Jordfelsbrytare

I elcentralskåpet finns en jordfelsbrytare som har till uppgift att bryta strömmen om det uppstår ett jordfel i någon elektrisk apparat. Samtliga eluttag, inklusive kyl och frys, är petsäkra och anslutna till jordfelsbrytaren för att öka säkerheten. Använd därför alltid godkända jordade el-kontakter i uttagen. Jordfelsbrytaren har en testknapp som används för att kontrollera om jordfelsbrytaren fungerar som den ska. När knappen trycks in ska jordfelsbrytaren lösa ut. Återställ jordfelsbrytaren igen efter kontrollen. Kontrollen bör göras med högst sex månaders intervall.

Följande åtgärder rekommenderas när jordfelsbrytaren löser ut:

1. Sätt jordfelsbrytaren i "till-läge". Om den inte löser ut igen tyder det på en tillfällig störning som var övergående.
2. Om jordfelsbrytaren löser ut direkt efter tillslaget finns det en felkälla någonstans i bostaden. Slå då av alla automatsäkringar i elcentralskåpet.
3. Sätt jordfelsbrytaren i "till-läge" igen. Om jordfelsbrytaren löser ut innan några automatsäkringar återställts finns felet i elcentralskåpet, kontakta JM Kundtjänst Bostad (under garantitiden) eller en behörig elektriker direkt (efter garantitidens utgång). Annars gå vidare till nästa punkt.
4. Återställ nu en automatsäkring i taget tills jordfelsbrytaren löser ut på nytt. Felet är nu lokaliserat till den säkringsgrupp som återställdes till nätet sist i ordningen.
5. Dra ut alla stickproppsanslutna apparater inklusive alla lampputtagsansluta apparater som hör till denna grupp. Sätt därefter jordfelsbrytaren i "till-läge" igen. Löser jordfelsbrytaren ut omedelbart så finns felet i den fasta elinstallationen. Kontakta JM Kundtjänst Bostad (under garantitiden) eller en behörig elektriker direkt (efter garantitidens utgång). Annars gå vidare till nästa punkt.
6. Anslut en apparat i sänder till uttagen tills jordfelsbrytaren på nytt löser ut. Det är sannolikt att den sist anslutna apparaten är felaktig. Låt nu en fackkunnig person undersöka och reparera apparaten.

På bilden till vänster ser du ett exempel på en jordfelsbrytare. Jordfelsbrytaren på bilden är ställd i läge "på" då brytaren pekar uppåt. I frånslaget läge pekar strömbrytaren nedåt.

2.2 TV, telefon och dator

Det finns ett avtal mellan din bostadsrättsförening och Telia om installation av bredband i din bostad. Bredbandsnätet består av en så kallad Triple Play-funktion som levererar Digital-tv, telefon och Internetanslutning.

Följande ingår:

- Bredbandstelefoni och telefonfördelare.
- Internetanslutning med en hastighet på 100/100 Mbit per sekund.
- TV-abonnemang "Lagom" ingår.
- 1 st. Telia Digital-tv box, tillhör förening/fastighetsägare.
- 1 st. Bredbandswitch som även stödjer trådlöst internet, tillhör förening/fastighetsägare.

Du som boende kan beställa högre hastigheter på internet, du kan beställa fler Tv-kanaler/Tv-paket samt tjänster på din bredbandstelefoni.

Se www.telia.se/fiber för aktuellt erbjudande och priser för privathushåll.

IT-skåp

I de flesta bostäderna är IT-skåpet placerat i klädkammaren eller i hallen. I IT-skåpet finns en panel med numrerade uttag, en så kallad Patchpanel. I din Patchpanel bestämmer du själv vilken funktion nätverksuttagen i respektive rum ska ha.

När du flyttar in är vissa uttag i sovrum, vardagsrum och kök redan aktiverade enligt information på insidan av IT-skåpet, men du kan alltså flytta och ändra fritt till andra uttag.

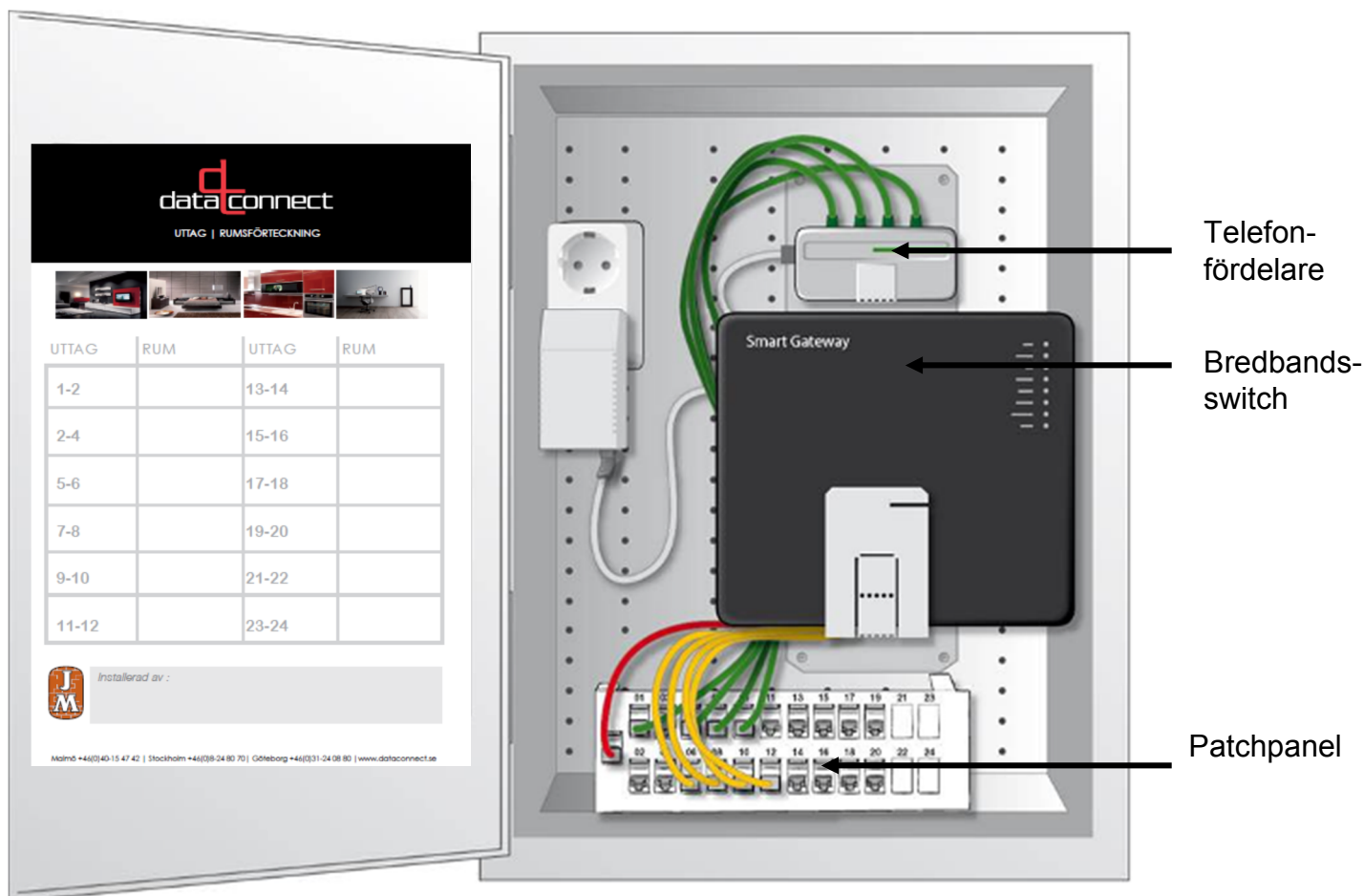
Bredbandsswitchen (Gateway) kan även fungera som trådlös router. Eftersom anslutningen är trådlös påverkas signalstyrkan av omgivningen. Du kan uppleva att du ibland tappar din trådlösa anslutning, eller att du inte har någon av olika anledningar. När många i samma lägenhet/hushåll är anslutna samtidigt kan hastigheten försämrans när ni surfar eller laddar filer.

Den trådlösa uppkopplingen påverkas av yttre faktorer. Nedan finns några tips på hur du kan förbättra ditt trådlösa nätverk:

- Avståndet mellan router och dator. Ju längre avstånd desto svagare blir signalstyrkan, och därmed hastigheten.
- Betongväggar, sten eller metall kan försämra den trådlösa signalstyrkan. Testa att flytta utrustningen närmare routern och se om det sker förändring.
- Ha inte andra elektriska produkter såsom tv, radio och trådlösa telefoner i närheten av Bredbandsswitchen/"routern", eftersom signalstyrkan för ditt trådlösa nätverk kan då påverkas
- Installera ytterligare en bredbandsswitch/"router" i ett rum närmare den plats där du vill ha trådlös anslutning, den fungerar som en förstärkare.

Du är välkommen att kontakta Telia Support 90 200 för hjälp med felsökning och support.

Exempel, IT-skåp

Följande färger gäller för kablarna i IT-skåpet:

Telefon:

Grönt uttag Bredbandsswitch

TV och dator:

Gult uttag Bredbandsswitch

Inkommande fiber:

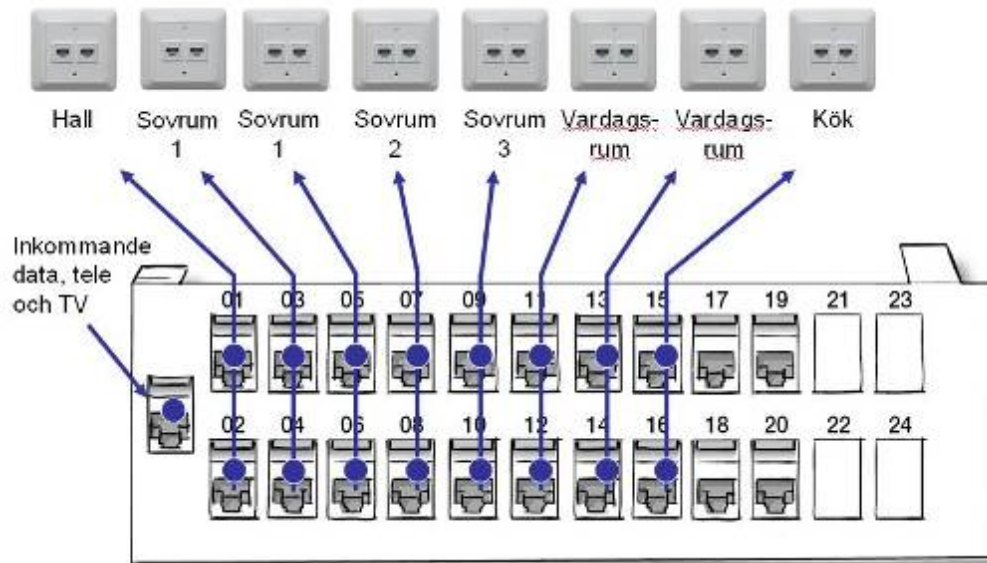
Rött uttag Bredbandsswitch (ska inte flyttas)

Begreppsförklaring IT-skåp

CatX-kabel	"Kategori XX kabel" är en standardiserad kopparkabel för nätverksöverföring. Kabeln förmedlar exempelvis digital-TV-, bredbandstelefonti- och datasignaler i ett nätverk.
Digitalbox	Omvandlar den digitala TV-signalen till en analog signal. Digitalboxen behövs för att analoga TV-apparater ska kunna visa digitala signaler. Digitalboxen är tillverkad för Telias TV-tjänster. En digitalbox från andra leverantörer (exempelvis ComHem, Boxer, Viasat eller digitalbox inbyggd i TV) går ej att använda. Varje TV-apparat måste ha en egen digitalbox.
Media och Triple-play	Begreppet "media" innebär i detta sammanhang: TV, telefon och dator, vilket även kallas Triple-play.
Patchpanel (korskopplingspanel)	En kopplingspanel med RJ45-uttag för flexibel uppkoppling av olika media i olika uttag i respektive rum.
Nätverkskabel	En Cat5e-kabel med RJ45-kontakter i var sin ände. Kabeln används i Patchpanelen för att förbinda inkommande media med önskat uttag. Samma typ av kabel används för att ansluta utrustningen för de tre tjänsterna i respektive rum.
RJ45-uttag	Ett mediauttag som används för anslutning av TV, telefon och Internet. Bilden nedan till vänster visar en uttagslock med 2 st. RJ45-uttag. Bilden nedan till höger visar hur kontakten RJ45 på en Cat5e-kabel ser ut.
Telefonfördelare	En fördelare som möjliggör att du kan koppla in upp till fyra telefoner till samma telefonnummer samtidigt.
Bredbandsswitch	Fördelar inkommande signal till TV, telefon och dator. Bredbandsswitchen kan även fungera som en trådlös router. 4 utgångar, gula kablar, för TV eller data.

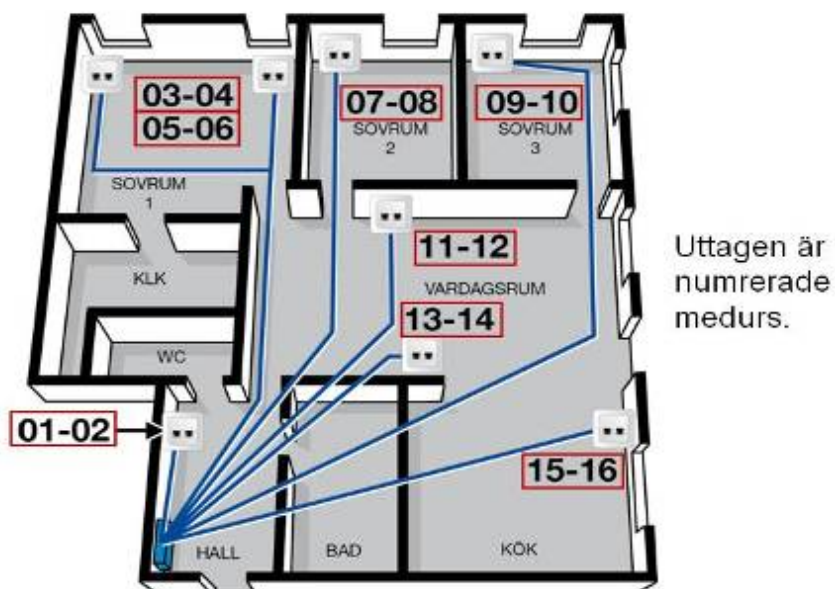
Exempel, Patchpanel:

De numrerade uttagen på din Patchpanel kan till exempel vara placerade enligt nedan.

Genom att exempelvis koppla in nätverkskabeln från det gula uttaget i Bredbandsswitchen till uttag 09 i Patchpanelen får du TV eller internet i ditt multimediauttag med nummer 09 i sovrums 3.

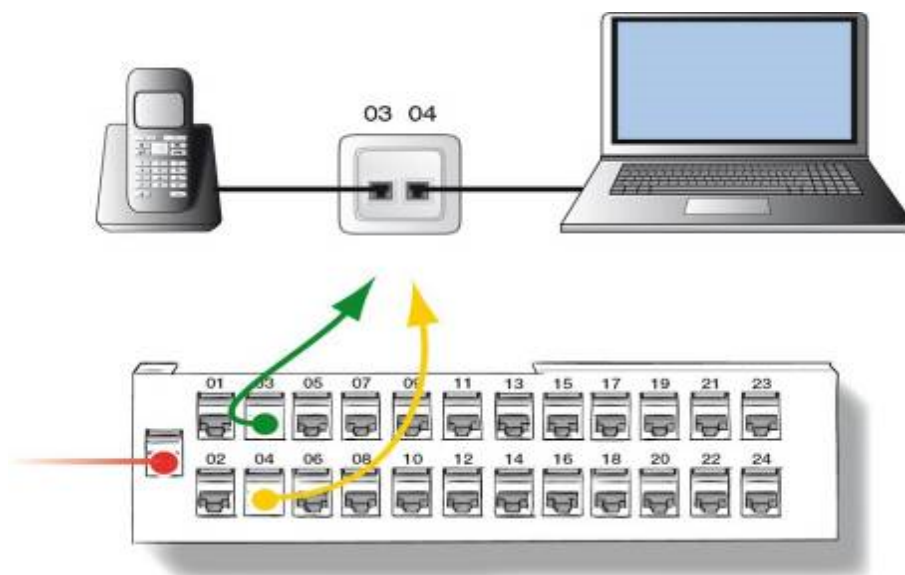
Exempel på numrering av uttag i lägenhet:

Funktionerna kan alltså flyttas ”hur som helst”

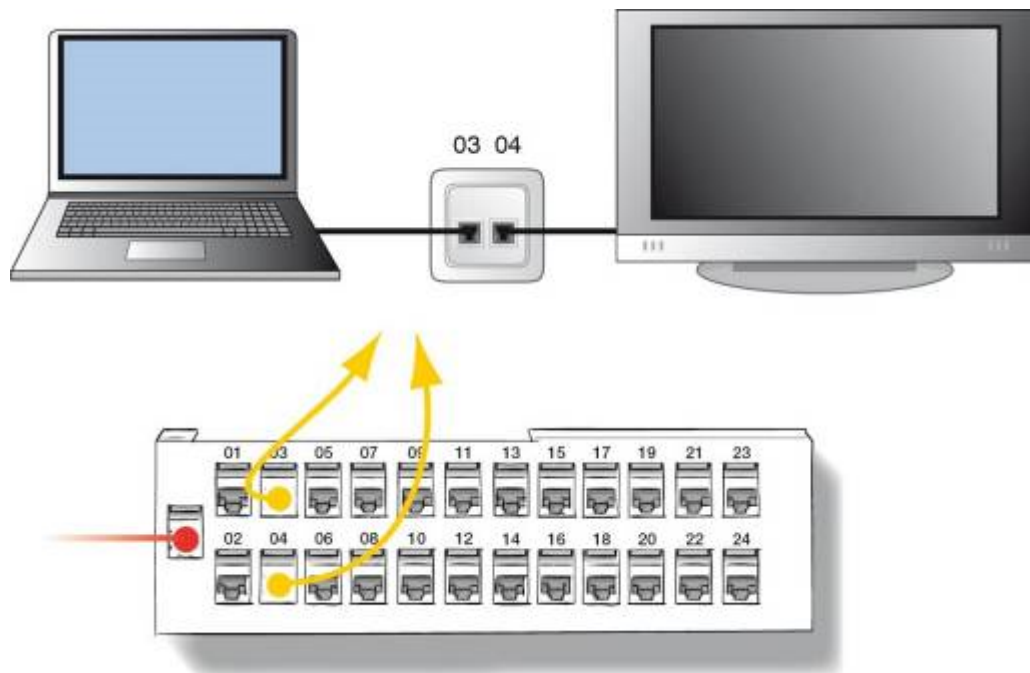
Telefon och en dator kopplat i sovrummets uttag:

Kablarna kopplas i IT-skåpet från Bredbandsswitchen. Gult uttag för dator, TV eller grönt uttag för telefoni till Patchpanelen för att välja funktion på uttagen i respektive rum.

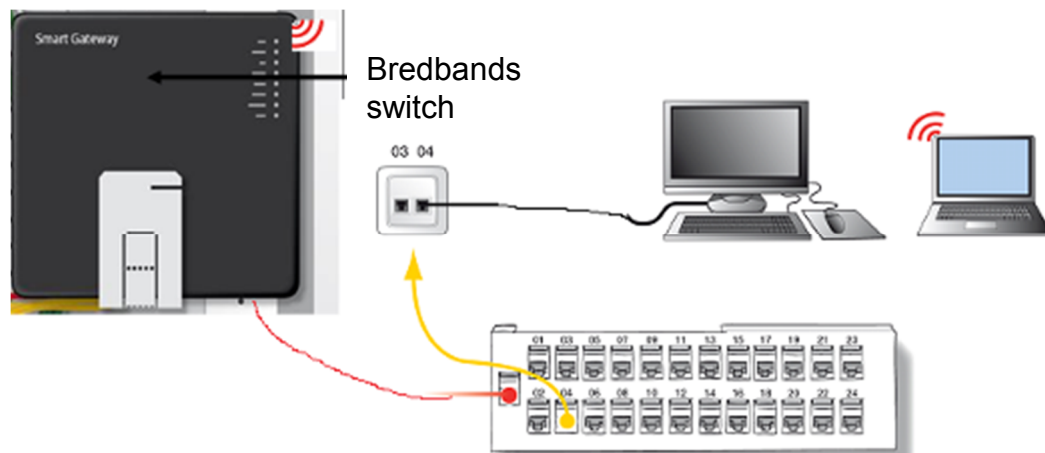

Dator och TV kopplat till sovrummets uttag:

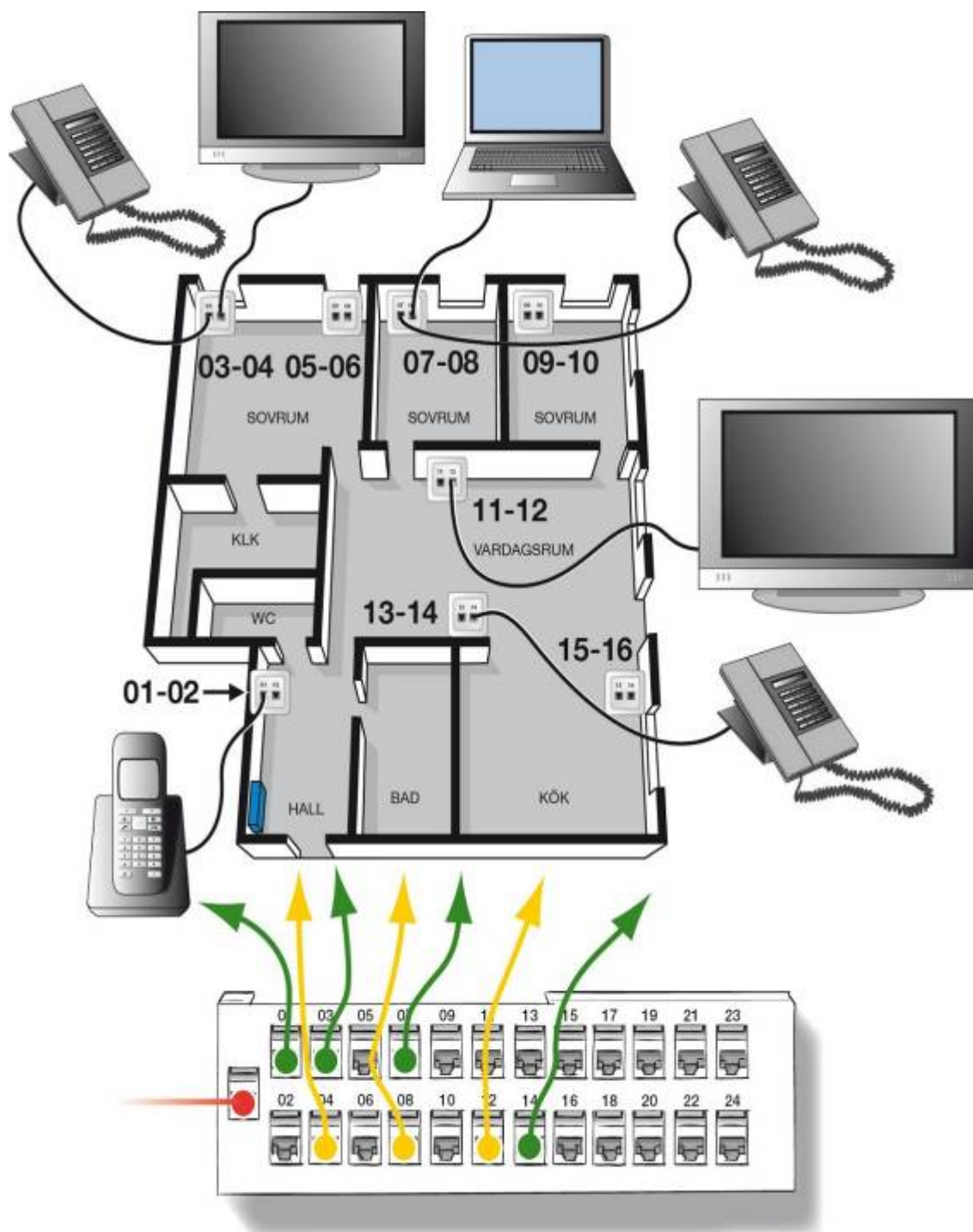

Kablarna kopplas i IT-skåpet från Bredbandsswitchen. Gult uttag för dator, Tv eller grönt uttag för telefoni till Patchpanelen för att välja funktion på uttagen i respektive rum.

Inkoppling av en dator samt trådlöst internet:

Exempel bostad med två TV-apparater, en dator och fyra telefoner:

Kablarna kopplas i IT-skåpet från Bredbandsswitchen. Gult uttag för dator och TV. Grönt uttag för telefoni.

2.3 Komfortelgolvvärme i våtrum

Komfortgolvvärme, med el som energikälla, är ett inredningsval och ingår inte som original i lägenheterna.

Syftet med komfortelgolvvärmen är att klinkergolvet inte ska upplevas kallt men det är inte avsett som värmekälla eftersom elvärme är en ineffektiv uppvärmningsmetod. Bostadens uppvärmningsbehov tillgodoses via radiatorer.

Komfortelgolvvärmen regleras med en termostat. Den är förprogrammerad avseende temperatur och tidsintervaller för att optimera effekten, se leverantörens skötselanvisningar. Elförbrukning går på hushållselen.

Observera att temperaturen på golvet av medicinska skäl inte får överstiga 26°C.

2.4 Brandvarnare

Din bostad är antingen utrustad med brandlarm eller brandvarnare. Brandvarnaren ger ifrån sig högfrekventa "pip" när det är dags att byta batteri. Testa några gånger per år att brandvarnaren fungerar genom att trycka på testknappen. Brandvarnaren bör dammsugas regelbundet för att fungera tillfredsställande.

Se separat information om brandlarm för berörda lägenheter. De lägenheter som har brandlarm har ej brandvarnare.

2.5 Beröringsfria brickor/taggar och porttelefon

Trapphusentréer och en del övriga angöringsdörrar är försedda med läsare för beröringsfria brickor/taggar.

Via porttelefonen kan dina besökare ringa upp dig för att bli insläppta i trapphusentré. Gäller ej trapphus 6 och 7.

2.6 Laddningsuttag elbil

Uttagen är av 16A modell mode 2 typ 2.

3. Sprinkler

3.1 Sprinkler

Speciella brandregler gäller för svåråtkomliga och/eller höga hus. Därför är samtliga lägenheter i trapphus 6 och 7 försedda med sprinkler. En sprinkleranläggning består av ett rörsystem som ständigt har vatten ända fram till sprinklerhuvudena och står under ständigt tryck.

Varje sprinklerhuvud utlöses individuellt och det är enbart värme c:a 70°C som gör att sprinkler utlöses. Om ett sprinklerhuvud löser ut, vattenbegjuts det område som huvudet ska skydda. Vattenbegjutningen pågår till dess att berörd sprinklersektion stängs av manuellt.

Som boende i bostad med sprinkler skall följande observeras:

* Inga föremål av vilket slag som helst, får hängas upp eller skymma sprinklerhuvudena.

*Sprinklerledningarna är förlagda i ovan undertak i lägenhetens kommunikationsutrymmen och badrum samt i gipsinkläder vid tak. Håltagning i dessa byggdelar bör i möjligaste mån undvikas!

* Belysningsarmaturer, framförallt riktade spotlights eller andra värmealstrande utrustningar, får inte placeras närmare sprinklerhuvuden än 50 cm. Försiktighet skall iakttas vid städning så att sprinklerhuvuden inte skadas.

Vid oklarheter eller övriga frågor - kontakta JM Kundtjänst Bostad för mera information.

Se separat informationsblad om sprinkler.

4. Ventilation

4.1 Ventilation

Ventilationssystemet är ett mekaniskt till- och frånluftssystem, ett så kallat FTX-system, med värmeåtervinning av den varma frånluften.

En frånluftsfläkt suger ut luften från bostaden via frånluftsdon i badrum, wc, och kök. Frisk ersättningsluft tas in via tilluftsdon placerade i sovrum och vardagsrum. Dessa tilluftsdon är anslutna till en tilluftsfläkt. Värmen i frånluften tas tillvara i en värmeväxlare som tillsammans med ett centralt värmesystem värmer upp den kalla uteluften till önskad inblåsningstemperatur.

Samtliga don är injusterade för att erhålla rätt luftmängder. Det är viktigt att inte ändra inställningen på till- respektive frånluftsdonen, då det kan ge ökade uppvärmningskostnader, ljud- och dragproblem samt i värsta fall fuktskador i våtutrymmen.

Renande filter

I husets centrala ventilationsaggregat finns det två filter som renar luften. Ett löstagbart filter i klass F7 (EU 7) som renar tilluften till bostaden och ett filter i klass F5 (EU 5) som förhindrar smutsig luft från bostaden att komma in i ventilationsaggregatets frånluftssida och sätta igen värmeväxlaren. Filtren fångar upp medelstora och grövre partiklar från exempelvis pollen. Bostadsrättsföreningen ansvarar för att filtren regelbundet byts ut.

Rengöring av frånluftventil

Rengör frånluftventilen två gånger om året. Samtliga don är injusterade för att erhålla rätt luftmängder. *Det är viktigt att inte ändra inställningen på frånluftsdonet, då det kan ge ökade uppvärmningskostnader, ljud och dragproblem samt i värsta fall fuktskador i våtutrymmen.*

Bild 1

Torka av ventilen med en lättfuktad trasa. Det går även bra att använda en dammvippa eller dammsuga ventilen.

Bild 2

Det bästa är dock att ta ner hela ventilen från taket. Det gör man genom att ta tag runt ringen/ramen och dra ner.

Bild 3

När ventilen är nedtagen, syns två spännringar/metallringar på ventils baksida.

Det är dessa som ser till att ventilen spänns på plats mot rörkanalen.

Bild 4

Rengör efter behov.

Tops eller diskborste samt diskmedel som är fettlösande är bra hjälpmedel, speciellt för att komma åt emellan kon och ring.

Bild 5

När rengöringen är klar, fälls spännrådarna upp som på bilden.

För upp ventilen mot rörkanalen och se till att spännena läger sig i första spåret inne i röret.

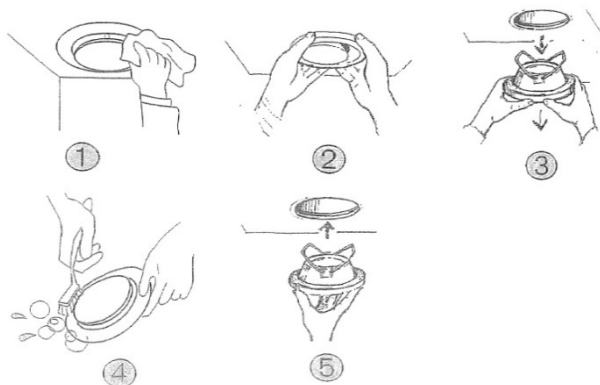
Tryck till så att ventilen sitter fast.

Om spännrådarna fästs ett spår längre in, kommer inte ventilen sitta kvar.

Rengör ventilerna minst en gång per halvår eller tätare vid behov.

Smutsiga frånluftsdon ger en försämrad ventilation och risk för visselljud.

Instruktion för rengöring av frånluftsdon se, jm.se/bostader/att-kopa-nytt/informationsfilmer/

5. Vitvaror

5.1 Spiskåpa

Diska spiskåpans filter för hand eller i diskmaskin en gång i månaden. Utförliga instruktioner och skötselanvisningar för din spiskåpa finns i leverantörens anvisningar som ligger i en kökslåda när du flyttar in.

Matlagning och vädring

Spiskåpan kan inte suga upp matoset om fönstret är öppet i köket eftersom luftcirkulationen runt kåpan störs. Öppna fönstret i ett sovrum, det skapar ett undertryck i köket.

Öppna inte köksfönstret vid matlagning. Sker detta sprids matoset i hela lägenheten. Luften som kommer in genom fönstret gör att det bildas ett övertryck i köket vilket medför att luft och matos drivs ut i resten av lägenheten.

5.2 Spishäll och ugn

Bostaden är utrustad med en induktionshäll och en energieffektiv ugn. Utförliga skötselansvisningar om lägenhetens vitvaror finns i leverantörens bruksanvisning som ligger i en låda i köket vid inflyttning.

Rengöring av häll

Hällen rengörs med ett speciellt rengöringsmedel anpassat för glaskeramik. Det anpassade medlet lägger en skinande, smutsavvisande hinna över hällen som förenklar fortsatt rengöring. Vattenfläckar tas bort med hjälp av citron eller ättika. Var noga med att rengöra hällen efter varje gång den är använd, på så sätt bränns inte maten fast. Mat som kokar över och fastnar samt kraftig smuts på hällen tas enkelt bort med en speciell skrapa anpassad för glaskeramikhällar. Använd endast skrapbladet till detta, de andra delarna av skrapan kan göra repor i glaskeramiken. Bladet är mycket vasst, tryck därför in bladet i skrapan igen efter att glasskrapan använts. Skadat skrapblad ska bytas ut för att inte orsaka skador på keramiken.

Skador på hällen

Salt, socker och sand kan orsaka repor i glaskeramiken. Använd därför inte spishällen som avlastnings- eller arbetsyta.

Varm häll

Överhettad olja och fett antänder lätt. Undvik detta genom att alltid hålla uppvärmningen under uppsikt. Skulle oljan eller fettets ändå antändas, släcks det genom att omedelbart sätta på locket eller lägga på en tallrik. Häll aldrig vatten över brinnande olja eftersom det får elden att flamma upp. Håll uppsikt över barn som vistas vid hällen.

Rengöring av ugn

Ugnens utsida torkas av med vatten och lite diskmedel, eftertorka med en mjuk trasa. Använd inga starka rengöringsmedel. Insidan rengörs med ett speciellt rengöringsmedel anpassat för ugn på dess emaljerade ytor. Om ugnen är försedd med katalytisk emalj (självrengörande emalj) ska inte ugnrensning användas, se leverantörens anvisningar för mer utförlig information.

Ugn med front i rostfritt stål

Avlägsna alltid kalk-, fett-, stärkelse- och äggvitefläckar omedelbart. Korrosion kan bildas under denna typ av fläckar. Använd vatten och lite diskmedel för rengöring. Torka av ytan med en mjuk duk.

5.3 Kylskåp och frys

Utförliga skötselanvisningar för dina vitvaror finns i leverantörens bruksanvisning som ligger i en låda i köket vid inflyttning.

Rengöring kylskåp

Kylskåpet rengörs invändigt vid behov med ett mildt diskmedel och mjuk trasa. Rengöring under och på baksidan av kylskåpet samt runt kompressorn förlänger livslängden. En dammig baksida medför även risk för brand.

Instruktion för rengöring av kylskåp se, jm.se/bostader/att-kopa-nytt/informationsfilmer/

Rengöring och avfrostning av frys

Frys bör frostas av och rengöras regelbundet för att få jämn temperatur och låg elförbrukning. Observera att vissa frysmodeller har automatisk avfrostning. Liksom för kylskåpet måste under- och baksidan av frysen rengöras regelbundet.

Manuell avfrostning:

1. Ställ termostaten på noll och tag ut varorna. Du kan påskynda avfrostningen genom att ställa in kärl med hett vatten (ej kokande) i frysen.
2. Rengör skåpen med ljummet vatten och mildt diskmedel.
3. Torka skåpet ordentligt torrt. Det är fukten som ger frostbildning.

Kylskåp och frys är placerade på plastlådor för att eventuell kondens ska samlas upp och inte skada golvet. Kontrollera fuktskyddet regelbundet och torka upp fukt vid behov. När du flyttar ut kylskåp och frys för att städa bakom och under, tänk på att sätta tillbaka fuktskyddet.

Har du kyl och frys i rostfritt stål så avlägsna alltid kalk-, fett-, stärkelse- och äggvitefläckar omedelbart. Korrosion kan bildas under denna typ av fläckar. Använd vatten och lite diskmedel för rengöring. Torka av ytan med en mjuk duk.

5.4 Diskmaskin

Skötselanvisningar för din diskmaskin finns i leverantörens bruksanvisning som ligger i en låda i köket vid inflyttning. Diskmaskinen är liksom kylskåp och frys placerad på en plastlåda för att eventuell kondens och vattenläckage ska samlas upp och inte skada golvet. Kontrollera fuktskyddet regelbundet och torka upp fukt vid behov. Rengör även spolarm och sil vid behov.

Avstängningsventilen för diskmaskinen är placerad framtill på diskbänksblandaren och den ska vara avstängd när du inte använder diskmaskinen.

5.5 Mikrovågsugn

Skötselanvisningar för din mikrovågsugn finns i leverantörens bruksanvisning som ligger i en låda i köket vid inflyttning. Har mikrovågsugn i rostfritt stål så avlägsna alltid kalk-, fett-, stärkelse- och äggvitefläckar omedelbart. Korrosion kan bildas under denna typ av fläckar. Använd vatten och lite diskmedel för rengöring. Torka av ytan med en mjuk duk.

5.6 Tvättmaskin och torktumlare

Rengör tvättmedelsfack och rensningssilen efter användning av tvättmaskinen och även tvättmaskinens vattenlås vid behov. Rengör luddfiltret på torktumlaren efter användning. Har du en kondensumlare rengörs även kondensatorn vid behov. Skötselanvisningar för din tvättmaskin och torktumlare finns i leverantörens bruksanvisning som ligger i en låda i köket vid inflyttning.

6. Golv, väggar och tak

6.1 Kakel och klinker

Våtrumsväggar och golv

Badrummet har ett tätskikt bakom ytskiktet som säkerställer att fukt inte kan tränga in i väggen eller ner i golvet. Undvik därför att göra hål i en kakelklädd vägg, särskilt vid duschplats och kring badkar. Om du ändå måste göra hål är det viktigt att du tätar hålet kring skruven med våtrumssilikon. Material hittar du hos väl sorterade fackhandlare. Anlita en hantverkare/plattsättare om du känner dig minsta tveksam. Punkteras tätskiktet utan erforderlig tätning kan fuktskador uppstå.

Rengöring

Väggar och golv beklädda med kakelplattor eller glaserade klinkerplattor rengörs i första hand med vatten och eventuellt rengöringsmedel (exempelvis diskmedel eller allrengöringsmedel). Vid kraftig nedsmutsning används skursvamp eller skurborste med alkaliskt allrengöringsmedel. Tänk på att fogarna är porösa och lätt smutsas ned. Eventuella mjuk-fogar bör torkas rena så att smuts inte fastnar i fogmaterialet.

För att undvika missfärgade fogar med kalkutfällningar är det viktigt att vattenmätta fogarna före användandet av andra rengöringsmedel än diskmedel – även vid rengöring av t ex duschväggar och wc-stol. Kalkavlagringar som bildats av kalkhaltigt vatten avlägsnas enklast med ett svagt, alkaliskt/surt rengöringsmedel. Utspädd hushållsättika fungerar utmärkt. Vissa kakelplattor har glasyrer eller speciella dekorer som kan vara känsliga för starkt alkaliska/sura rengöringsmedel, kontrollera därför leverantörens anvisningar. Avsluta rengöringen med rent vatten och torka ytorna med torr trasa.

För att få bort smuts som fastnat i plattornas yta används vatten och svagt alkaliskt/surt allrengöringsmedel. Använd aldrig fetare rengöringsmedel, som såpa, då den ger en tunn beläggning. Om plattorna är kraftigt nedsmutsade används vatten och starkare alkaliska/sura allrengöringsmedel eller grovrengöringsmedel som finns i fackhandeln. Skölj med rent vatten efteråt.

6.2 Parkettgolv

Parkettgolv är ett levande material som förändras med tiden och ett välskött parkettgolv håller i många år. Vid mycket torrt inomhusklimat vintertid kan sprickor uppstå i golvet, som sedan försvinner när luftfuktigheten höjs igen. Där solen ligger på kan golven påverkas av UV-ljus .

Vid daglig rengöring behövs normalt endast torra städmetoder såsom torrmoppning eller dammsugning. Vid grundligare rengöring, fukttorka golvet med väl urvriden trasa. Tillsätt eventuellt mildt rengöringsmedel utan ammoniak i vattnet. Använd inte svabbgarn eftersom det lämnar mycket vatten efter sig. Underhåll gärna golvet med specialmedel för parkettgolv för att få ett extra skydd. Det rekommenderas i hemmiljö två gånger per år.

Genom att sätta möbeltassar av filt under benen på stolar, bord och övriga möbler undviker du att repa ditt parkettgolv. När du ska flytta pianot, den tunga hyllan eller soffan kan du ställa möbelen på en filt eller matta och försiktigt skjuta till önskad plats. Ställ inte blomkrukor direkt på golvet.

SKÖTSELRÅD LACKERADE TRÄGOLV FÖR BOSTÄDER

Utgivna av Golvbranschen, GBR

Fäst den här skötselansvisningen på insidan av stadskaåpet.

ALLMÄNNA RÅD

Stoppa smutsen redan i entrén! Ha därför alltid en ordentlig avtorkningsmatta innanför ytterdörren och om möjligt även utanför. Skydda trägolvet mot alla former av vatten, torka upp eventuellt spill omedelbart. Möbler skall vara försedda med möbeltassar av plast eller filit (ej metall) för att undvika repor och märken från möbelben. Tassarna ska hållas rena.

RÄTT TEMPERATUR OCH LUFTFUKTIGHET

Trä är ett naturmaterial som rör sig i takt med natur-liga skiftningar av den relativa fuktigheten. På sommaren sväller det och på vintern krymper det. Brädorna kan kupa eller skåla sig, där upp till 0,4 mm inte är ovanligt. Det finns toleranser som tillåter upp till 0,2% av brädans bredd. När träet krymper, syns detta som springor mellan bräderna. För att motverka alltför stora rörelser och därmed skador på golvet skall rumstemperaturen hållas inom **15-25°C** och den relativ fuktigheten mellan **30-60%**. Vissa träslag som bok och lönn kan vara känsligare för klimat-variationer än andra. Tänk på att golvvärme torkar ut trägolvet mer än t ex element. Vid golvvärme får golvet yttemperatur aldrig överstiga **27°C**. Relativ luftfuktighet i inomhusluften ökar då människor vistas i rummet och utför vardaglig aktivitet såsom matlagning, duschning etc. Gröna växter och t ex akvarium ger dessutom ett fuktillskott till luften. Den relativa luftfuktigheten kan också höjas med hjälp av luftfuktare.

STÄDNING

Gör till daglig rutin att avlägsna synlig smuts såsom smulor, sandkorn och dylikt. Dammsugning med fast borstmunstycke avlägsnar de flesta torra partiklar. Fuktstorkning med en hårt urvriden microfiberduk (mopp) utföres vid behov. I vattnet kan tillsättas några droppar mildt syntetiskt rengöringsmedel, typ handdiskmedel utan ammoniak.

Använd aldrig våta rengöringsmetoder på ett trägolv!

RENOVERING

Det flesta trägolv kan renoveras upprepade gånger så länge som det finns en tillräckligt tjock slitytta. I regel slipas hela golvet till rent trä för att omlackeras. På så sätt erhålls samma nyans och glans på golvet. För ett bra resultat förutsätts att golvet underlag är stabilt och att slitskiktets stavar sitter väl förankrat i underlaget.

Begränsade skador kan punktlagas, men kan ge en synlig övergång mellan det gamla golvet och lagningen. Slitskador som smårepor kan slipas med fint slippapper och överlackeras. Vid enstaka djupa repor/intryck kan en slitstestav eller lamellbräda bytas ut.

För att förlänga lackytans livslängd kan underhåll göras med en underhållslack/refreshers. Detta ger extra skydd och lyster. Riktvärde för golv i hemmiljö är 1-2 gånger per år, eller efter behov. Underhållslack har en halkhämmande effekt och innehåller inget vax vilket möjliggör för en framtida överlackning. Om trägolvet behandlats med vax eller polish måste golvet slipas till trärent före omlackeringen.

FLÄCKBORTTAGNING

Avlägsna fläckar innan de hunnit torka in i lacken och eftertorka om nödvändigt med rent vatten. Använd en väl urvriden trasa.

Ett lackerat trägolv skadas av mycket och hett vatten, starka rengöringsmedel som t ex Perkloretylen, thinner, aceton och T-sprit. Använd därför dessa fläckborttagningsmedel med stor försiktighet. OBS! Slipning med stålull och skurnylon kan repa lacken.

FLÄCKNYCKEL

Fläck av:	Tas bort med:
Choklad, fett, frukt, glass, grädde, juice, kaffe, läsk, saft, te, vin, ägg, öl, exkrementer, kräkningar, urin	Neutralt eller svagt alkaliskt rengöringsmedel utan ammoniak utspätt i ljummet vatten
Asfalt, gummi, olja, skokräm, sot, svårare fläckar av choklad och fett	Tvättnafta, lacknafta
Färgkriter, läppstift, tusch	T-sprit 50%
Stearin, tuggummi	Kylspraya eller lägg en plast påse med isbitar på fläcken. Skrapa sedan försiktigt.
Blod	Kallt vatten

6.3 Tapeter och målade ytor

Tapeter

Var varsam vid rengöring av dina tapeter, följ leverantörens anvisningar för just din tapet noga. Tänk på att tapeterna i de olika rummen kan vara gjorda i olika material även om de är från samma leverantör och därför vara olika känsliga.

Målade ytor

Var försiktig med nymålade ytor, färgens goda egenskaper uppnås först efter några veckor. Efter att färgen har härdat används handdiskmedel alternativt allrengöringsmedel som inte innehåller lösningsmedel. Missfärgningar som uppkommit då metall gnidits mot ytan försvinner lätt med ett suddgummi.

Tak

Målade ytor torkas av med en väl urvriden trasa efter rengöring. Matta ytor kan bli flammiga vid kraftig tvättning. Var extra varsam om ditt tak är grängat (dvs taket har en knottrig ytstruktur), då är det känsligt för fukt och får inte torkas med fuktig trasa.

Halvmatta och halvblanka färger

Gör ren ytan med diskmedel alternativt allrengöringsmedel nerifrån och upp. Torka med vatten och vädra för att minska luftfuktigheten.

Listverk

Golvsocklar är tillverkade i trä i kulör NCS 0502Y. Dörrfoder är tillverkade i trä i kulör NCS 0502Y.

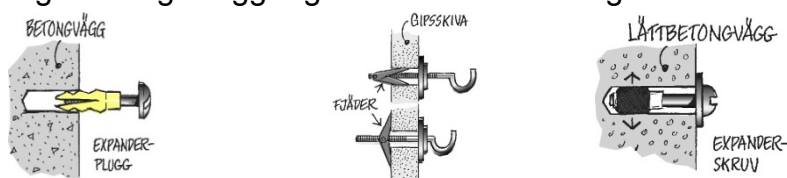
Information om de tapeter och färger som är valda i din bostad finns i specifikationen över dina inredningsval.

6.4 Att sätta upp saker på väggen/i taket

Väggarna sätter den personliga prägeln på ditt hem, var noggrann när du sätter upp tavlor, krokar och liknande för att undvika onödiga hål i väggarna. Olika väggmaterial kräver olika metoder för uppfästning, ta kontakt med kunnig person om du är osäker. Om du har skjuddörrar i din bostad, tänk på att spiken eller skruven som du använder för att hänga upp din tavla med kan skada eller låsa skjuddörren. Viktigt att tänka på när du skall fästa lampor, krokar m.m. i taket i din nya lägenhet är att du inte får borra djupare än 50 mm. Detta beror på de installationer som ligger över detta djup. Risken finns att du träffar vattenledningar eller el-installationer om du borrar djupare än 50 mm.

- Hårda väggar

I betong- och tegelväggar gör du hål med en slagbormaskin.

- Porösa vägar

Till gipsskivor och lättbetongväggar använder du drillborr, borrarväng eller bormaskin. Alla hål måste pluggas. Din järnaffär kan ge dig råd om vilka skruvar och krokar du bör använda för respektive väggmaterial. Undvik självhäftande krokar, de lossnar lätt och lämnar fula limmärken efter sig.

- I våtrum

Undvik att göra hål i en kakelklädd vägg, särskilt vid duschplats och kring badkar. Läs mer under avsnitt "Kakel och klinker"

- Vagg-TV

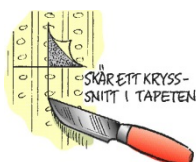
Det är förberett för vägg-TV på en vägg i vardagsrum och största sovrum, placeringen är markerad på din ritning. Observera att förstärkningen är plywood och är anpassad för att TV monteras mot vägg. Om du väljer en mycket stor TV eller om du sätter din TV på en "arm", tänk på att det medför mycket stora belastningar som kräver ytterligare förstärkningar innan montering.

- Idolaffischen

Sätt gärna upp affischen på barnens stora idol, världskartan eller almanackan. Men använd häftstift eller nålar. Tejp och fästlora ger fula märken på tapeten.

- Så här gör du "osynliga" hål

Vid upphängning av exempelvis större tavlor eller hyllor då du behöver borra i väggen kan du enkelt gömma borrhålen. Börja med att göra två snitt i ett kryss i tapeten med en skarp kniv där du vill borra. Lyft undan tapetflikarna och borra. När du inte ska använda hålet längre tar du ut

skruven, viker tillbaka tapetflikarna och hålet "försvinner".

7. Inredning

7.1 Köksinredning

Ditt kök håller hög standard och är byggt för att användas varje dag under lång tid. Genom att ta hand om dess inredning får du ett kök som kan användas varje dag i många år. Om du har bänkytor av trä är det extra viktigt att du följer leverantörens anvisningar för att bevara dess egenskaper. På följande sidor får du skötselanvisningar från din köksleverantör. Torka skåpluckor torra efter tvätt och använd mildt diskmedel med max 1 % tvål.

7.2 Dörrar och garderober

Dörrarna i och till din bostad är utformade för att vara funktionella och hållbara. På jm.se/bostader/att-kopa-nytt/informationsfilmer/ hittar du hur du rengör dina dörrar och smörjer gångjärnen vilket ska göras en gång om året. Garderobernas dörrar kan justeras vid behov genom att skruva vid gångjärnen. Följ din leverantörs anvisningar.

7.3 Fönster och fönsterbänkar

Dina fönster håller hög standard och är valda för att bevara ett bra och sunt inomhusklimat. Fönstren har bättre värmeisolerande egenskaper än genomsnittet på marknaden (Up-värde= 0,9 W/m²C) och sparar på så sätt energi.

Kondens

Fönster med god isoleringsförmåga (lågt Up-värde) kan efter kalla nätter få kondens på ytterrutans utsida. Det beror på att fönstret isolerar så effektivt att nästan ingen värme tränger ut till det yttersta glaset. Under en klar och kall natt kan den yttre glasskivan kylas ner och när värmen återvänder kan glaset vara kallare än utomhusluften. Om det dessutom är hög luftfuktighet kan det sätta sig som kondens på glasrutan. Kondensen förekommer i regel under korta perioder på våren och hösten när temperaturskillnaden är stor mellan dag och natt. Kondensen bildas på natten och försvinner oftast på morgontimmarna så snart uteluften blir varmare.

Persienner

Om du låter sätta in persienner i fönsterna, så ska dessa monteras på rumssidan av glaset, s.k. frihängande. Tänk på att mörka persienner kan bli mycket varma av solinstrålning, vilket gör att temperaturen på glaset kan bli så hög att sprickor i glaset uppstår. Sätt därför endast ljusa persienner på insidan av fönstret.

JM lämnar inga garantier på fönster och glas där persienner eftermonteras mellan glaset eller vid persienner av mörk kulör. Var uppmärksam på att fönstrets energi- och ljudklassning kan försämrats genom felaktig håltagning i fönsterbågen.

Rengöring och underhåll

Fönsterglaset måste rengöras och fönstrets gångjärn behöver smörjas regelbundet. Följ anvisningarna från din fönsterleverantör.

Fönsterbänkar av natursten

För regelbundet underhåll räcker det att du torkar av ytan med en fuktig trasa. Observera att ytan som ofta är polerad är känslig mot sura vätskor. Det är därför viktigt att torka upp vattenspill.

7.4 Lås, nycklar och posthantering

Genom att sköta om låsen till din bostad kommer de att fungera under en lång tid. Rengör och smörj låscylindern två gånger om året, skötselansvisningar för låscylinder och nycklar finns på nästa sida från leverantören.

Nycklar

Kontrollera de nycklar som används ofta, de slits med tiden. Om du vill beställa fler nycklar till din bostad, kontakta den som är säkerhetsansvarig i din bostadsrättsförening för information om hur du går till väga. Det är viktigt att du visar kontraktet för bostaden och legitimation så att ingen obehörig får tillgång till nycklar.

Posthantering

Posten levereras till din postbox på fasad eller i trapphusets postrum.

Tidningshållare

Tidningen levereras till en brevlåda alternativt en tidningshållare utanför din dörr.

8. Yttre miljö

8.1 Fasaden

Den yttre miljön i ditt bostadsområde påverkas i stor utsträckning av utseendet på byggnadernas fasader. Förutom att vara en del av husets exteriör är fasaden också en viktig detalj i det klimatskal som skyddar ditt hus från yttre faktorer, såsom vatten och vind.

För att säkerställa en hög standard och rätt kvalitet arbetar vi med omfattande kvalitetssystem under byggtiden eftersom noggrannhet i utförandet är avgörande för att uppnå ett gott resultat. För att upprätthålla funktion och utseende är det av stor vikt att du som boende är varsam och inte skadar fasaden. Eftersom det är bostadsrättsföreningen som äger huset måste styrelsen godkänna all typ av håltagning (exempelvis för belysning, vädringsstång eller vägghängda blomkrukor) i fasaden.

8.2 Balkong, uteplats och terrass

För att göra balkongen lite extra trevlig är det många som sätter sin personliga prägel på balkongen. Inred din balkong med eftertanke och var aktsam med husets fasad. Vill du sätta upp blomlådor så gör det på insidan av balkongräcket. Balkongräcke och glas rengörs med mildt alkaliskt rengöringsmedel och vatten.

Om du har lägenhet i markplan ansvarar du själv för att sköta om växter och markbeläggning inom upplåtelseområdet, dvs. området som ingår i din bostadsrätt. Kontakta din styrelse om du har några frågor.

Snö på balkong, uteplats och terrass

Balkongplattan, uteplats samt terrass ska hållas fri från snö och is en halvmeter ut från fasaden för att garantin ska gälla, tösalt får dock inte användas. Var uppmärksam på var du lägger snön så att du inte skadar människor, andra balkonger, uteplatser och terrasser eller belysningsstolpar på gården. Prata med din styrelse hur ni på bästa sätt ska sköta snöröjningen.

Markiser

Om du vill sätta upp en markis ska den passa till huset och du behöver godkännande av bostadsrättsföreningens styrelse. Styrelsen har tillsammans med arkitekten tagit fram kulör och utformning på markiser i din förening. Inga markiser får fästas i fasad för hus 6,7 och 8.

Din styrelse har beslutat att följa arkitektens val av markiser och balkonginklädnad:

Fabrikat:	Sandatex
Färg/beteckning:	407/94 (enfärgad grå)

Tala med din styrelse som kan ge dig råd och anvisningar vart det är förberett för infästning av markisen. Anlita en behörig montör.

Inglasning av balkong

För att få glasa in en balkong krävs bygglov från kommunen och godkännande från bostadsrättsföreningens styrelse.

9. Leverantörsregister

Här finns en förteckning över leverantörer till produkter i din bostad. En fullständig förteckning över de produkter som används vid byggandet av huset finns hos din styrelse.

Produkter	Leverantör
Badrumsinredning	Aspen www.aspenbad.se
Blandare	Tapwell www.tapwell.se
Duschväggar	Inr AB www.inr.se
Dörrar	Jeld-Wen www.jeld-wen.se
Golvbrunn	Purus Group www.purus.se
Fönster och balkongdörrar	Inwido Försäljning (Elitfönster) www.elitfonster.se/
Kakel och klinkerplattor	Centro www.centro.se
Kökssnickerier och garderober	Vedum www.vedum.se
Parkettgolv	Tarkett Sverige AB www.tarkett.se <u>Kährs, endast trapphus 8</u>
Skjutdörrsgarderober	Elfa Lumi www.elfa.com
Spiskåpa	Franke Futurum AB www.franke.se
Tapeter	Wallvision www.wallvision.se
Vitvaror	BSH Home Appliances AB www.siemens-home.se

10. Felanmälan

10.1 Garantier och rutiner för felanmälan i din bostad

Du bor i en bostadsrättsförening som har entreprenadavtal med JM och genom avtalet har du garanti på material och arbete som utförts i din bostad. Garantin gäller under fem år på allt arbete och material som ingått i JMs entreprenad utom på vitvaror, blandare/VS-armaturer, invändiga målningsarbeten och tapetseringar som har två års garanti. Garantitiden gäller från det startdatum som fastställts vid slutbesiktning. Vart du ska vända dig beror dels på vilket fel som uppstått och även hur lång tid som gått sedan tillträdet av lägenheten.

År 1-2 (se även nästa sida)

Fel som inte upptäckts på slutbesiktning ska anmälas inom sex månader från slutbesiktningsdatum. Funktionsfel, exempelvis en köksblandare som droppar, kan anmälas till JM Kundtjänst Bostad under garantitiden. Fel som gäller gemensamma ytor såsom innergården eller trappuppgång anmäls i första hand till styrelsen. Strax innan två år har passerat från garantitidens startdatum genomför JM en garantibesiktning av hela entreprenaden.”

År 3-5

Fel som täcks av garantin under denna period anmäls av medlemmarna till bostadsrättsföreningens styrelse. Styrelsen reklamerar vidare till JM.

Allmänt

Vid en reklamation tar JM ställning till om felet omfattas av garantin, eventuellt sker detta efter viss undersökning/utredning. Fel och skador som beror på bristande underhåll, felaktig skötsel, användning eller förslitning omfattas inte av garantin. Fel och skador som orsakats av yttre påverkan omfattas inte heller av garantiåtagandet. Exempelvis ingår inte normal justering av dörrar och fönster eller åtgärder enligt underhållsplan i garantiåtagandet. JM har rätt att avhjälpa fel på allt som ingått i entreprenaden. Innan bostadsrättsföreningen påbörjar reparationer av det som anses vara garantifel ska JM kontaktas i frågan.

10.2 Felanmälan år 1-2

Gemensamma ytor

För gemensamma ytor såsom trappuppgången eller innergården sker felanmälan till styrelsen genom bostadsrättsföreningens hemsida eller genom epost till styrelsen@brfpanorama.se.

Övrig felanmälan under kontorstid

JM Kundtjänst Bostad

Tel. 020-731 731

E-mail: kundservice@jm.se

Öppettider: Mån-Tors 07.00-16.00, Fredag 07.00-14.00

Kommenterad
7-14

Akuta fel efter kontorstid

Vid akuta fel efter kontorstid, dvs. efter 16.00 på vardagar samt helger, kontakta jouren på telefon 08-80 16 28

Detta bör undvikas och ska endast ske:

- Vid fel eller haveri där det finns risk för följdskador (exempelvis vid vattenläckage).
- Vid andra brådskande fall, exempelvis om värmeanläggningen inte fungerar vintertid.

Kommenterad
64 64 fungerar p

Tv, telefoni och dator

Om du får problem med TV-, telefon- eller Internetanslutning se instruktion under avsnitt "Tv, telefoni och dator".

Du kan även ringa Telia support på telefonnummer 90 200.

Hiss

Vid fel på hiss, kontakta JM Kundtjänst Bostad

Garageport

Vid fel på garageport, kontakta JM Kundtjänst Bostad

OBS! Jourutryckning för icke akuta fel, debiteras den som anmält felet. Om du själv orsakat felet, t.ex. stopp i avloppet, blir du betalningsskyldig.